

Nr 62

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående stöd till barnstugor m. m.; given Stockholms slott den 1 mars 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ulla Lindström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redogöres för vissa av familjeberedningen gjorda undersökningar rörande barnstugeverksamheten.

För att stimulera kommunerna till en snabb utbyggnad av daghem och fritidshem — en fördubbling av platsantalet fram till 1970 åsyftas — förordas en kraftig uppräknings av statens stöd till dessa institutioner. Förslag till nya statsbidragsregler framlägges.

Arskostnaderna för de nya statsbidragen beräknas, sedan systemet varit i funktion något år, till ca 25 milj. kr., vilket är inemot 20 milj. kr. mer än f. n. För nästa budgetår äskas anslag med sammanlagt 16 milj. kr., varav 5 milj. kr. avser anordningsbidrag och 11 milj. kr. driftbidrag.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars
1963.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HOLMQVIST, ASPLING.

Statsrådet Lindström anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan (bil. 7 p. 50) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1963/64 beräkna ett reservationsanslag av 5 300 000 kr.

Jag anhåller nu att få ta upp detta ärende till fortsatt behandling.

I. Inledning

I sitt utlåtande nr 5 till 1962 års riksdag anförde statsutskottet bl. a., att det mot bakgrunden av den arbetsmarknadssituation, som kunde förväntas för de närmaste åren, och den ökning av yrkesverksamheten bland mödrarna, som sannolikt kunde påräknas, vore angeläget, att frågan om omfattningen och utformningen av statens stöd till barnstugor och liknande ändamål bleve föremål för en allmän översyn. Därvid kunde en kartläggning även behöva ske av de åtgärder som hittills vidtagits. Därjämte borde så långt möjligt söka bedömas det framtida behovet av daghemsplatser. Utskottet förutsatte, att denna översyn skulle kunna bedrivas skyndsamt.

I anledning av vad statsutskottet sålunda anförut hemställde riksdagen (skrivelse nr 5) om den av utskottet begärda översynen.

Kungl. Maj:t tillsatte den 6 juni 1962 en beredning — familjeberedningen¹

¹ Statsrådet Ulla Lindström (ordförande), landstingsdirektör N. G. Albinsson, professor R. Bentzel, fru Barbro Bornedal, barnavårdsdirektör K.-E. Granath, professor Georg Karlsson, kassörskan Maj-Lis Landberg, journalist Kerstin Lundberg, fil. kand. Linnea Nyman, byrådirektör B. Rehnberg, med. dr. B. Söderling och fru Katarina Wilandh.

— med uppgift att kartlägga och analysera olika problem i anknytning till samhällets service för barnfamiljerna m. m. Beredningen har som första arbetsuppgift upptagit frågan om det statliga stödet till barnstugorna och därmed sammanhängande problem i syfte att möjliggöra ett förslag om stimulansåtgärder för barntillsynen att föreläggas 1963 års riksdag. För att kartlägga den aktuella tillgången och efterfrågan på platser för tillsyn av barn i förskoleåldern och huvudmännens synpunkter på situationen har beredningen genom en enkät inhämtat uppgifter i denna fråga från ett 100-tal kommuner. Vidare har intervjuer genomförts med ca 700 sökande i väntekoerna till daghem. Det insamlade materialet har bearbetats i vissa avsnitt för att ge underlag för bedömning av hur bl. a. det ekonomiska stödet lämpligen bör utformas.

Familjeberedningens undersökningar och analyser samt ett i anslutning härtill inom socialdepartementet utarbetat förslag till nya regler för det statliga stödet till barnstugorna har redovisats i en den 30 januari 1963 dagtecknad promemoria om barnstugor (stencilerad).

Över promemorian har yttranden avgivits av socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, bostadsstyrelsen, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation och Sveriges förskollärares riksförbund.

II. Gällande bestämmelser m. m.

Med barnstugor avses i barnavårdslagen barnavårdsanstalter, vilka regelbundet tar emot barn för begränsad del av dygnet, såsom lekskolor, daghem och fritidshem. Vid lekskolorna tas barn i förskoleåldern emot under kortare tid, 3—3,5 timmar om dagen. Lekskolornas främsta uppgift är att ge barnen kontakt med andra miljöer och som en förberedelse för skolarbetet vänja dem vid gruppsamvaro. Daghemmen avses för barn i förskoleåldern och tillgodoser barnens behov av tillsyn och omvårdnad under den del av dagen då föräldrarna är borta från hemmet på grund av förvärvsarbete. Fritidshemmen avses för barn i den lägre skolåldern och lämnar tillsyn under den skolfria delen av dagen.

Vid sidan av nämnda institutioner finns s. k. familjedaghem. Härmed avses enskilda hem som upplåtes för att under dagen ge vård och tillsyn åt barn. Många familjedaghem ordnas privat. I betydande utsträckning organiseras dock denna verksamhet av barnavårdsnämnderna, som utövar viss kontroll av hemmens lämplighet. Verksamheten är ej reglerad i författning.

För närvarande kan anordningsbidrag till barnstugor erhållas från allmänna arvsfonden, medan bidrag till driften av barnstugor utgår från ett riksstatsanslag.

Enligt hittills tillämpad praxis för bidrag ur allmänna arvsfonden har *anordningsbidrag* till barnstugor utgått med högst 1 400 kr. per plats, dock högst 50 procent av de verkliga kostnaderna. För att inte anstränga fondens resurser för mycket har emellertid Stockholms stad och Göteborgs stad generellt uteslutits från möjlighet att erhålla bidrag till barnstugor ur arvsfonden. För övriga huvudmän motsvarar nuvarande byggnadsbidrag i genomsnitt ca 20 procent av byggnadskostnaderna i fråga om daghem och ca 30—35 procent i fråga om lekskolor.

Bidrag från arvsfonden brukar även utgå till anskaffning av inventarier och annan utrustning vid barnstugor. Sådant bidrag har i regel beviljats med hälften — i vissa fall med upp till två tredjedelar — av de verkliga kostnaderna.

Statsbidrag till driften av barnstugor utgår i form av bidrag till avlönande dels av föreståndare, som med godkända vitsord genomgått statsunderstött förskoleseminarium eller av socialstyrelsen förklarats skickad att förestå barnstugor, och dels av övriga befattningshavare som äger sådan utbildning. Bidraget utgår fr. o. m. budgetåret 1962/63 med följande belopp för befattningshavare och år.

	Ortsgrupp 3	Ortsgrupp 4	Ortsgrupp 5
Daghem och fritidshem	4 900	5 200	5 500
Lekskolor	1 750	1 850	1 950

Bidrag utgår f. n. till kommun, stiftelse, förening eller industriföretag, under förutsättning att barnstugan av socialstyrelsen prövas fylla ett inom orten förefintligt behov. Statsbidraget beviljas och utbetalas av socialstyrelsen. Det utgår för budgetår i efterskott. Efter utgången av halva budgetåret kan dock högst hälften av statsbidraget utbetalas i avräkning på det slutliga statsbidraget för budgetåret.

Till s. k. jordbruksdaghem utgår statsbidraget med högst 60 procent av driftkostnaderna.

III. Familjeberedningens undersökningar

Kvinnornas förvärvsarbete

Familjeberedningen har såsom en bakgrund till sina överväganden lämnat vissa uppgifter och synpunkter rörande utvecklingen av kvinnornas förvärvsarbete. Beredningen anför härom följande.

Utvecklingen av den kvinnliga yrkesintensiteten belyses av inkomststatistiken, folkräkningarna samt de särskilda arbetskraftsundersökningarna. Dessa tre källor bygger emellertid på sinsemellan olika definitioner av begreppet förvärvsarbetande, vilket försvårar direkta jämförelser. Folkräkningarna har sålunda en snävare avgränsning av begreppet än vad de arbetskraftsundersökningar har, som under senare tid tilldragit sig stort intresse när det gäller att mäta den kvinnliga yrkesverksamheten¹. Då sistnämnda undersökningar pågått endast under de senaste åren, är man dock vad beträffar den mera långsiktiga utvecklingen hänvisad till uppgifter från i första hand folkräkningarna.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens *arbetskraftsundersökning* i augusti 1962 uppgick antalet förvärvsarbetande kvinnor i åldern 18—54 år med hemmavarande barn under 7 år till i runt tal 200 000. Av dessa var ca 180 000 gifta och 20 000 ogifta eller förut gifta, vilket utgör 36,7 % resp. 55,8 % av totala antalet gifta resp. ogifta kvinnor med barn under 7 år. Av samma undersökning framgår, att antalet kvinnor på arbetsmarknaden ökat kraftigt sedan augusti 1961, medan antalet män på arbetsmarknaden varit i stort sett oförändrat. Andelen yrkesverksamma bland den kvinnliga befolkningen i åldern 14 år och däröver har under nämnda tidsperiod ökat från 43,3 % till 45,3 % — huvudsakligen beroende på en ökad förvärvsintensitet bland gifta kvinnor. Den största relativa ökningen redovisas för gruppen gifta kvinnor med hemmavarande barn under 7 år, nämligen en ökning av andelen yrkesverksamma från 31,0 % i augusti 1961 till 36,7 % i augusti 1962.

Den kvinnliga förvärvsintensitetens utveckling under en något längre period framgår av *folkräkningarna* åren 1950 och 1960. Enligt dessa uppgick andelen förvärvsarbetande kvinnor år 1950 till 30,0 % av den kvinnliga befolkningen i åldern 15 år och däröver, och denna andel hade år 1960 stigit till 33,1 %. Dessa procenttal kan som nämnts inte direkt jämföras med tidigare nämnda procenttal från arbetskraftsundersökningarna. I båda fallen kan man dock utläsa en tydlig ökning av den kvinnliga yrkesverksamheten och av arbetskraftsundersökningarna en relativt starkare ökning under de senaste åren. En förklaring härtill ger bl. a. det rådande läget på arbetsmarknaden med stor efterfrågan på arbetskraft.

Tendensen till ökad förvärvsintensitet bland gifta kvinnor och då främst kvinnor med minderåriga barn kan beräknas bestå under 1960-talet. När 1959 års långtidsutredning i sina kalkyler för tiden 1960—1965 utgår från

¹ Till den förvärvsarbetande befolkningen hänföres vid folkräkningarna personer, som vid räkningstillfället arbetade minst halv normal arbetstid. Som förvärvsarbetande räknas vid arbetskraftsundersökningarna alla som under mätveckan arbetade minst 1 timme som löntagare eller egen företagare eller minst 15 timmar som oavlönad medhjälpare i företag tillhörigt i hushållet ingående familjemedlem.

en ökning av antalet sysselsatta med 4 % eller 140 000 personer under nämnda femårsperiod, kan enligt utredningen en sådan ökning endast ske genom ökad yrkesverksamhet bland gifta kvinnor och genom immigration av arbetskraft. Inom förstnämnda kategori räknar långtidsutredningen med en ökning av omkring 110 000 kvinnor under förra och med ytterligare 110 000 under senare delen av 1960-talet.

Familjeberedningen sammanfattar situationen på följande sätt.

Sannolikt kommer en stark efterfrågan på arbetskraft att leda till fortsatt ökning av yrkesverksamheten bland gifta kvinnor och främst då inom gruppen gifta med barn under skolåldern, där förvärvsintensiteten hittills varit lägst men ökningstendensen f. n. är störst. Efterfrågan förefaller att hittills ha mötts av önskemål hos kvinnorna själva om möjligheter att gå ut i förvärvslivet redan under barnens förskoleår. Förmodligen blir denna tendens ännu mer framträdande hos kommande årsklasser som resultat av ökad utbildning, ökat arbetskraftsbehov, rationaliserat hushållsarbete och en allmänt förändrad syn på kvinnan i samhället.

Barnstugeverksamhetens omfattning

Vid årsskiftet 1961/62 fanns enligt socialstyrelsens statistik inalles 289 *daghem* med 9 900 godkända platser. Av dessa platser hade Stockholm 42 procent, Göteborg 13 procent och Malmö 7 procent. Återstående 38 procent eller 3 700 platser var fördelade på ett 60-tal orter, huvudsakligen större städer. Av de 289 daghemmen drevs 184 av kommuner, 98 av föreningar och stiftelser, 5 av industrier och 2 av landsting.

Antalet disponerade platser vid av barnavårdsnämnd godkända *familjedaghem* torde uppgå till omkring 5 000, varav ca 1 000 avser barn i den lägre skolåldern. Antalet platser i familjedaghem fördelar sig på Stockholm med 25 procent, på Göteborg med 8 procent, på Malmö med 14 procent och på det övriga landet med 53 procent, varav flertalet är hänförliga till större städer.

Utbyggnaden av daghemsverksamheten har under senare år varit mycket obetydlig. Antalet statsbidragsberättigade daghemsplatser har ökat med ca 450 sedan år 1954. Samtidigt torde emellertid antalet platser utan statsbidrag ha minskat med ungefär motsvarande antal, varför totalantalet daghemsplatser varit i stort sett oförändrat under nämnda tid. Däremot har antalet platser vid av barnavårdsnämnd godkända familjedaghem ökat från omkring 1 800 år 1954 till omkring 5 000 år 1962.

Antalet platser vid *fritidshem* beräknas uppgå till ca 2 500, även dessa i huvudsak belägna i de största städerna och drivna i kommunal regi. Även antalet platser i fritidshem har varit praktiskt taget oförändrat sedan år 1954.

Antalet godkända platser i *lekskola* uppgår till ca 20 000, varav 33 pro-

cent hänför sig till Stockholm, Göteborg och Malmö. På varje plats kan två barn tas emot. Omkring 40 000 barn kan sålunda f. n. beredas lekskolevistelse. Enligt en av socialstyrelsen företagen undersökning vistas 25 procent av samtliga sexåringar i landet och 10 procent av femåringarna i lekskola. Omkring 2/3 av antalet lekskolor drivs i kommunal regi, medan övriga drivs av föreningar och stiftelser samt ett fåtal fall av industriföretag. Ett 50-tal lekskolor drivs i helt privat regi utan statsbidrag. Lekskolorna har utbyggts snabbare än övriga barnstugor. Under de senaste fem åren har antalet lekskoleplatser sålunda ökat med i genomsnitt 800 per år (dvs. för 1 600 barn).

Familjeberedningen konstaterar att de senare årens utbyggnad av samhällets insatser för barntillsynen i huvudsak gällt den utvecklingspsykologiskt motiverade lekskoleverksamheten, medan utbyggnaden av möjligheterna till heldagstillsyn för barn till främst förvärvsarbetande mödrar inskränker sig till ett ökat antal godkända familjedaghem, trots att undersökningar både åren 1954 och 1962 visar avsevärda vänteköer till plats vid daghem. Samtidigt visar arbetsmarknadsutvecklingen en ökad yrkesverksamhet bland kvinnor med barn i förskoleåldern.

Daghem och familjedaghem

Platsbehov

Familjeberedningen har gjort en undersökning rörande antalet ansökningar till befintliga daghemsplatser. Undersökningen utvisar att det i oktober 1962 registrerade antalet ansökningar på väntelistor till landets ca 10 000 daghemsplatser kan uppskattas till ca 7 000. Stockholm och Göteborg representerar 43 procent resp. 20 procent av den registrerade daghemskön i landet. Enligt undersökningen representerar 100 ansökningar genomsnittligt 116 barn. Å andra sidan förekommer det att vissa barn anmälts till flera daghem samtidigt, vilket motiverar en reducering av antalet ansökningar. Man kan därför vid en bedömning av behovet rimligen utgå från det faktiska antalet ansökningar och ett barn per ansökan.

De på väntelistorna registrerade ansökningarna till daghemsplats kan med utgångspunkt från familjeberedningens intervjuundersökning beräknas representera ett aktuellt behov av ca 5 200 nya platser på de orter, som redan har daghem. Av detta behov är dock tredjedelen — 1 800 platser — inte omedelbart aktuellt så till vida som de sökande vid intervjutillfället förklarar att de behöver två månader eller mer på sig innan de kan ta en eventuell daghemsplats i anspråk. Ungefär hälften av det aktuella platsbehovet avser endast daghem medan 44 procent kan tillgodoses genom alternativt daghem eller familjedaghem.

Beträffande de undersökta familjernas sammansättning och sättet för barntillsynens ordnande m. m. anföres bl. a. följande.

Ettbarnsfamiljerna utgör 62 procent. 79 procent av familjerna har endast ett barn under 7 år, men en del av dem har därtill barn i åldern 7—12 år. 17 procent av familjerna har två barn under 7 år och tvåbarnsfamiljerna utgör totalt 30 procent av de sökande. En jämförelse mellan grupperna förvärvsarbete resp. icke förvärvsarbete sökande visar, att andelen ettbarnsfamiljer ligger några procentenheter högre bland de redan förvärvsarbete.

Inom den grupp, som inte redan har förvärvsarbete, skötes nu barntillsynen i flertalet fall av modern. Bland de redan förvärvsarbete är familjedaghemmet den vanligaste tillsynsformen med 38 procent och därefter kommer barnets mor/far med 23 procent, annan släkting med 16 procent, hemhjälp med 10 procent samt grannar med 7 procent. Barnets syskon har hand om tillsynen i 3 procent, medan 2 procent uppges inte erhålla någon särskild tillsyn. Av de sökande reflekterar 23 procent inte alls på plats i familjedaghem, även om sådan kan erhållas. 21 procent skulle vilja ta sådan plats i anspråk endast i avvaktan på daghemsp plats, medan 44 procent är beredda att ta en plats vid familjedaghem, även om de därigenom avföres från väntelistan till daghem.

Enligt familjeberedningens beräkningar kan endast 3 procent av barnen till de gifta och 20 procent av barnen till de förvärvsarbete¹ icke gifta kvinnorna f. n. beredas plats vid daghem, trots att i kalkylen upptagits en överinskrivning av drygt 10 procent i förhållande till det godkända platsantalet. Om den organiserade familjedaghemsvksamheten inräknas blir motsvarande siffror 4—5 procent av de giftas barn, resp. 30 procent av de icke giftas eller ett medeltal av omkring 7 procent av samtliga förvärvsarbete mödrars barn under 7 år.

Ett betydande antal av de här aktuella mödrarna torde endast ha några timmars förvärvsarbete per vecka. I dessa fall kan tillsynen ofta ordnas t. ex. genom vistelse på lekskola. Även om tillsynen kan vara fullt tillfredsställande ordnad med privata arrangemang finns det enligt beredningen fall då den är otillfredsställande för både mor och barn. Miljön kan vara olämplig för barnet eller situationen sådan, att modern ängslas för att barnet far illa eller för att störningar skall uppstå i barnets attityd mot henne själv.

Såsom tidigare nämnts har familjeberedningen inhämtat vissa uppgifter från ett 100-tal *kommuner* inkl. de tre största städerna rörande deras synpunkter på frågan om tillsynen av barn i förskoleåldern. De tillfrågade kommunerna har indelats i följande tre grupper:

¹ Arbetskraftsundersökningarnas mycket rymliga definition av förvärvsarbete är dock en felkälla vid bedömning av platsbehovet.

1. Kommuner med statsbidragsberättigade daghem.
2. Kommuner utan statsbidragsberättigade daghem och med mer än 8 000 invånare.
3. Kommuner utan statsbidragsberättigade daghem och med mindre än 8 000 invånare.

De tillfrågades bedömning av nuvarande tillgång och efterfrågan på heldagstillsyn av barn framgår av följande tablå.

	Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Totalt
Platstillgången bedöms vara				
tillräcklig	35	21	58	38
otillräcklig	65	67	27	53
Ej svar	—	12	15	9
	100	100	100	100

Stockholm, Göteborg och Malmö samt närmare 70 procent av kommunerna inom grupp 1 och 2 anser att nuvarande platstillgång vid daghem och familjedaghem är otillräcklig. Det visar sig också att större kommuner anser platstillgången otillräcklig i större utsträckning än de mindre kommunerna, trots att de förra förfogar över praktiskt taget alla nu befintliga daghemsplatser. Inom grupp 3 har endast 27 procent ansett att behov av åtgärder för barn tillsyn över huvud taget föreligger.

Som anledning till den aktuella platsbristen anges av kommunerna i grupp 1 bl. a. att kommunernas insatser på detta område inte kunnat hålla jämn takt med behovsutvecklingen. Andra områden av den kommunala verksamheten har ställt stora krav på ekonomiska och personella resurser, samtidigt som man kunnat notera en kraftig befolkningsökning och en starkt ökad efterfrågan på daghemsplatser. I de största städerna synes huvudmännen för barnstugeverksamheten ha haft svårt att vinna gehör hos de anslagsbeviljande myndigheterna för en nödvändig utbyggnad.

Kommunerna inom grupp 2 har av skilda anledningar hittills valt att lösa tillsynsfrågan med hjälp av familjedaghem. Flera av dem anser dock, att daghem nu borde byggas som komplement till familjedaghemmen. Som skäl härför anföres att det är önskvärt att mödrarna skall kunna välja tillsynsform och att det också är nödvändigt för vissa barn, för vilka familjedaghem visat sig vara en mindre lämplig tillsynsform.

Bland de kommuner, som ännu inte har någon organiserad heldagstillsyn men som anser att behov kan föreligga, synes frågan blivit aktuell först helt nyligen. Utredningar har påbörjats i flera sådana kommuner för att undersöka vilka åtgärder som är motiverade och möjliga att realisera.

Kommunernas utbyggnadsplaner

Av familjeberedningens undersökningar framgår att av de undersökta kommunerna 14 redovisar utbyggnadsplaner, som med relativt stor säkerhet kommer att förverkligas inom de närmaste två åren. I samtliga fall rör det sig om större städer, som redan har daghemsverksamhet. Nämda planer innefattar en utbyggnad under 1963 om sammanlagt 739 nya platser, varav 535 hänför sig till Stockholm, Göteborg och Malmö. För år 1964 redovisas planer för ytterligare 250 nya platser.

Mindre definitiva utbyggnadsplaner redovisas av 19 kommuner, varav 11 även ingår bland ovannämnda kommuner med fasta utbyggnadsplaner. Uppräknat för hela landet på grundval av nuvarande fördelning av daghemsverksamheten beräknas planer föreligga för en utbyggnad av 940 platser 1963, 1 300 platser 1964 och 1 100 platser åren 1965—1966 eller totalt omkring 3 300 platser under de närmaste fyra åren. Därtill kommer att ett förhållandevis stort antal kommuner f. n. har daghemsfrågan under utredning.

Familjeberedningen konstaterar att utbyggnadsplaner och pågående utredningar ger intryck av ett ökat delvis nyväckt intresse för daghemsfrågan på kommunalt håll. Trots den ökade aktiviteten i kommunerna redovisar dock två tredjedelar av de tillfrågade kommunerna varken utbyggnadsplaner eller pågående utredningar.

Den av kommunerna planerade utbyggnaden kommer endast att täcka en del av den nu föreliggande bristen på daghemsplatser. Av familjeberedningens undersökningar framgår att det huvudsakligen är kostnaderna och den bristande planeringen som verkar återhållande på utbyggnaden av daghem.

Av tillfrågade kommuner med otillräckligt platsantal har närmare 60 procent angivit driftkostnaderna som en av de främsta återhållande faktorerna för en utbyggnad. Även investeringskostnaderna verkar återhållande i vissa fall.

Detta gäller särskilt de mindre kommunerna men även några större städer.

Eftersläpande planering påverkar utbyggnadstakten särskilt hos de större kommunerna. Familjeberedningen anför härom bl. a. följande.

Eftersläpningarna i planering avser dels den allmänna planeringen av barnstugeverksamhetens omfattning och utformning dels att institutionsbehovet för kollektiv bantillsyn inte beaktats vid bebyggelseplaneringen. I de typiska inflyttningskommunerna har sålunda planeringen av den organiserade bantillsynen inte hållit jämna steg med befolkningstillväxten och den ökade yrkesverksamheten bland mödrarna. I andra kommuner synes frågan om bantillsynen för de förvärvsarbetande mödrarna tidigare ha rönt ett ringa intresse. Mycket få kommuner har planlagt dessa frågor för flera år framåt med sikte på att tillgodose ett kartlagt eller uppskattat behov.

Bland de undersökta kommunerna med daghemsverksamhet synes bristen på daghemsplatser i stor utsträckning vara koncentrerad till nya bostadsområden, där det finns en stor andel unga familjer med småbarn. Där har behovet av barnstugor inte uppmärksamrats vid bebyggelseplaneringen, varför varken lämplig tomtmark eller lokaler i befintliga hus finns att tillgå för daghem. Ofta är detta resultat av ett bristande samarbete mellan de bebyggelseplanerande och de barnavårdande organen.

Även bristen på förskollärare har av flera kommuner angivits som en starkt återhållande faktor på utbyggnadstakten. Familjeberedningen uppger att enligt beredningens kommunundersökning ett 30-tal förskollärartjänster i landet kan beräknas vara vakanta. Närmare två tredjedelar av dessa hänför sig till daghemmen. Dessutom beräknas ca 150 förskollärartjänster uppehållas av personal utan förskollärarytbildning.

Kostnader och finansiering

Driftkostnaderna per daghemsplats och år beräknas av familjeberedningen för år 1963 komma att uppgå till i genomsnitt ca 4 700 kr., motsvarande 25 kr. per barn och utnyttjad vårddag. Härvid har beredningen utgått ifrån den genomsnittliga beläggningsfrekvensen, enligt vilken varje daghemsplats utnyttjas 186 dagar per år. Personalkostnaderna beräknas utgöra 78 procent av de totala kostnaderna.

Kostnaderna för daghemmens drift täckes av avgifter från barnens föräldrar, statsbidrag och av huvudmän tillskjutna medel. I vissa fall erhålles bidrag i mindre omfattning även från annat håll såsom arbetsgivare, ideella sammanslutningar m. fl.

Föräldraavgifternas andel av driftkostnaderna skiftar mellan olika kommuner. Då daghemmen f. n. till stor del utnyttjas av ensamstående eller annan förälder, som är direkt beroende av sitt förvärvsarbete för familjens försörjning är avgifterna genomsnittligt relativt låga.

Statsbidragets andel av driftkostnaderna kan för år 1963 beräknas utgöra 11 procent av totalkostnaden. Härvid har förutsatts en personalorganisation med en bidragsgrundande befattningshavare på tio platser. Då antalet befattningshavare för vilken bidrag utgår, i genomsnitt för hela landet ligger något högre, uppgår statsbidraget i genomsnitt till ca 9 procent av driftkostnaden.

Vad angår investeringskostnaderna uppger familjeberedningen att det enligt tillgängliga uppgifter synes vara möjligt att uppföra ett daghem med godtagbar standard för en anläggningskostnad av 6 000—8 000 kr. per daghemsplats vid 1962 års prisnivå. Kostnaderna för inventarier beräknas uppgå till 900 kr. per plats.

Fritidshem

Av de av familjeberedningen tillfrågade kommunerna har ett tiotal sagt sig ha planer på att inom de närmaste åren bygga ut fritidshemsverksamheten eller påbörja sådan verksamhet. På grundval av de angivna utbyggnadsplanerna kan man räkna med att det för hela landet planeras en utbyggnad med omkring 150 platser i fritidshem under 1963, 370 platser under 1964 och omkring 440 platser under åren 1965—1966. Liksom för daghemmen utgör bristande planering och kostnaderna för verksamheten de främsta återhållande faktorerna för en önskvärd utbyggnad av fritidshemsverksamheten.

Driftkostnaderna för fritidshemmen uppskattas för år 1963 komma att uppgå till 2 200 kr. per plats eller ca 16 kr. per dag och utnyttjad plats.

Föräldraavgifterna beräknas uppgå till i genomsnitt 10—15 % av driftkostnaderna och statsbidraget till 8—10 %, medan återstoden utgör kommunernas nettokostnader, i vissa fall med avdrag för mindre bidrag från annat håll.

Lekskolor

Av familjeberedningens kommunundersökning har framgått bl. a. följande.

92 procent av de tillfrågade kommunerna med över 8 000 invånare (utom de tre storstäderna) har lekskoleverksamhet men inte någon av kommunerna med mindre än 8 000 invånare. 86 procent av den förstnämnda gruppen anser nuvarande platstillgång otillräcklig, medan 11 procent anser att platsbehovet är tillgodosett. Bland de mindre kommunerna, som nu inte har någon lekskoleverksamhet, anser 45 procent att behov av lekskolor inte föreligger på orten. I flertalet fall hänvisar man till det ringa befolkningsunderlaget och den glesa bebyggelsen.

Flertalet tillfrågade kommuner med mer än 8 000 invånare planerar utbyggnad av lekskoleverksamheten inom de närmaste åren. Med utgångspunkt från de angivna utbyggnadsplanerna kan man räkna med ett nytillskott av omkring 1 850 platser (för dubbla antalet barn) under år 1963 och 2 500 platser under 1964. De främsta återhållande faktorerna för utbyggnaden är även här eftersläpande planering och kostnaderna för verksamheten.

Driftkostnaderna beräknas för år 1963 uppgå till 1 400 kr. per lekskoleplats (700 kr. per barn). Föräldraavgifterna uppgår till mellan 20 och 30 % av driftkostnaderna och statsbidraget beräknas för innevarande budgetår täcka ca 7 procent av kostnaderna.

Anläggningskostnaderna beräknas för år 1963 uppgå till omkring 4 000

kr. per lekskoleplats, vartill kommer inventariiekostnader med omkring 650 kr. per plats.

IV. Familjeberedningens förslag till utbyggnad

Förbättrad planering

Familjeberedningen tar upp frågan om åtgärder för att åstadkomma en förbättrad planering av kommunala åtgärder för barntillsynen. Beredningen framhåller att trots det stigande intresset och den ökade förståelsen för betydelsen av kommunal service på området har frågan ännu inte tillräckligt uppmärksamats av ett förhållandevis stort antal kommuner. Olika möjligheter bör därför prövas för att öka intresset hos de lokala myndigheterna samt göra det möjligt för dem att lättare kunna följa behovsutvecklingen på området och i tid vidtaga erforderliga åtgärder. På initiativ av beredningen har de tre närmast berörda ämbetsverken — socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen — bildat en central samarbetsgrupp. Dennas uppgift är att lämna fortlöpande informationer till kommunerna om folkökning, sysselsättning och kvinnlig yrkesverksamhet inom olika bebyggelsecentra och om aktuella tekniska, ekonomiska och organisatoriska villkor och förutsättningar för anordnare av daghemsverksamhet.

På det lokala planet torde en ökad aktivitet kunna befrämjas av ett samgående mellan de myndigheter som beträffande verksamhetsfältet motsvarar de nämnda centrala ämbetsverken nämligen barnavårdsnämnden, den lokala arbetsförmedlingen och förmedlingsorganet för bostadsförsörjning. I ett samarbetsorgan mellan dessa tre myndigheter kan eventuellt också ingå representanter för kvinnoorganisationerna på orten. Familjeberedningen uttrycker förhoppningen att den centrala samarbetsgruppen kommer att utfärda rekommendationer i denna riktning.

Daghem och familjedaghem

Familjeberedningen erinrar om att åsikterna sedan gammalt är delade om daghemsmiljöns värde för barnens fostran och utveckling till social anpassning. Beredningen anför vidare bl. a. följande.

Med den höga standard, som utbildad personal och goda lokaler har givit daghemsverksamheten i vårt land, åtnjuter den ett förtroende, som inte rubbas av det faktum, att en del barn inte kan finna sig tillrätta i ett barnkollektiv, som omfattar hela dagen. Även om den individuella vård, som hemmet ger, kan vara att föredraga — särskilt för barn i de lägsta åldrarna och där det finns syskon i hemmet — har man att utgå från det faktiska förhållandet, att endabarnsproblemen berör hälften av alla barnfamiljer, att upp till ett par hundra tusen mödrar med barn under 7 år har förvärvs-

arbete i större eller mindre utsträckning och att endast en ringa andel av dessa kan få frågan om barntillsynen löst genom de omkring 14 000 platserna i daghem och kontrollerade familjedaghem. I många fall ordnas tillsynen ändå på ett tillfredsställande sätt, men familjeberedningens vänteköundersökning tyder på att förhållandena kan vara instabila och barntillsynen allt annat än tryggt och väl ordnad. Härtill kommer att flera faktorer väntas medverka till en fortsatt stegrad förvärvsintensitet bland mödrarna.

Från dessa utgångspunkter har familjeberedningen ansett det angeläget att öka tillgången på kollektivt organiserad barntillsyn. Beredningen framhåller, att det är svårt att med anspråk på någon precision mäta det verkliga behovet av organiserad heldagstillsyn inom riket, inte minst emedan en ökad platstillgång i sig självt inbjuder till en ökad efterfrågan från sådana som tidigare inte ansett det lönt att anmäla sig som sökande. Enbart för det otillfredsställda behov som visat sig i vänteköerna erfordras en ökning av nuvarande antal daghemsplatser (10 000) med ca 50 %. Om hänsyn tages dels till det ovannämnda latent behovet och dels till den ökning av de gifta kvinnornas yrkesverksamhet, som kan väntas under 1960-talet, förutsatt att tendensen från de senaste folkräkningarna står sig, torde det inte innebära någon överskattning att ange platsbehovet fram till 1970 till motsvarande minst en fördubbling av nuvarande platstillgång.

Detta innebär i runt tal 20 000 daghemsplatser som en målsättning för år 1970. Även med ett ökat statsstöd till uppmuntran av en sålunda eftersträvad utbyggnad, torde man få räkna med att utbyggnadstakten blir ojämn, särskilt under de första åren, då tillskottet av nya förskollärare inte förmår täcka både nuvarande vakanser och de nya personalbehov som en utbyggnad av barnstugeverksamheten föranleder.

Vad angår familjedaghemmen framhåller familjeberedningen att de tillför barntillsynsverksamheten en viss elasticitet. Vid ökad efterfrågan på barntillsyn är det lättare för barnavårdsmyndigheterna att intensifiera rekryteringen av familjedaghem än att förmå kommunen att besluta om nya daghem. På mindre orter, där efterfrågan ej är tillräcklig för ett daghem, är familjedaghemmen en lämplig lösning.

Av familjeberedningens vänteköundersökning framgår, att en fjärdedel av sökandena till daghemsplats bestämt avvisar alternativet familjedaghem och ytterligare en fjärdedel betraktar familjedaghemmen som ett sämre alternativ än daghemsvård. Bland orsakerna härtil angives bl. a. att den pedagogiska kvaliteten hos familjedaghemsmammorna inte kan jämföras med den utbildade daghemspersonalens. Med en ökad rådgivnings- och kursverksamhet för familjedaghemsmammor kan huvudmännen minska men inte undanröja denna olägenhet. De för- och nackdelar, som är förknippade med de olika formerna av barntillsyn, må uppväga varandra el-

ler icke. Oberoende av i hur hög grad de sökande på efterfrågesidan låter sig vinnas för det ena eller andra alternativet av tillsyn för sina barn, har en intensifiering av familjedaghemsvksamheten också sina gränser, framhåller beredningen. Särskilt i större orter och städer erbjuder arbetsmarknaden numera så många konkurrenskraftiga arbetstillfällen, att antalet hemmafruar med intresse att binda sin tid vid tillsynen av dagbarn, knappast kan ökas i någon större omfattning. Den avgörande utbyggnaden på större orter måste därför enligt familjeberedningens mening ske i form av nya daghem.

Fritidshem

Familjeberedningen anser det angeläget att få till stånd en ökad utbyggnadstakt av fritidshemmen.

Målet för en utbyggnad under 1960-talet bör — liksom för daghemmen — kunna sättas till åtminstone en fördubbling av nuvarande platsantal, dvs. från nuvarande ca 2 500 platser till 5 000. På grundval av angivna utbyggnadsplaner torde man kunna räkna med ett tillskott av 150 platser 1963 och 370 platser 1964.

Lekskolor

Familjeberedningen uppger att kommunernas utbyggnadsplaner för de närmaste åren upptar en relativt stor andel lekskoleprojekt. Kommunerna har sålunda prioriterat den barnstugeverksamhet som varit lättast att anordna: den för vilken det varit billigast att bygga och mindre svårt att rekrytera personal till och som appellerat till alla småbarnsfamiljer som varande i lika mån intresserade av lekskolans pedagogiska värden. Enligt de uppgifter som familjeberedningen insamlat är f. n. kommunernas netto-driftkostnad per daghemsplats omkring 2 000 kr. per år högre än per lekskoleplats. Det vitsordas vidare att tjänstgöring vid lekskola utövar en större lockelse på förskollärarna än anställning vid daghem. Dessa omständigheter avspeglas i de utbyggnadsplaner som redovisats i familjeberedningens kommunundersökning. Med utgångspunkt från de i undersökningen angivna planerna kan man räkna med ett nytillskott för hela landet av omkring 1 850 lekskoleplatser under 1963 och ca 2 500 lekskoleplatser under 1964.

Familjeberedningen konstaterar, att lekskolorna synes ha en egen inboende växtkraft. De ökar hastigt i antal även med nuvarande statsstöd, varför ytterligare stimulansåtgärder ej synes nödvändiga.

Finansiering

Förutom bristande planering är kostnadsfrågan en återhållande faktor vid utbyggnaden av daghemsverksamheten. Förutom av tillskott från huvudmännen finansieras barnstugeverksamheten i huvudsak av föräldraavgifter och statsbidrag.

Föräldrarnas *avgifter* för barnens vård uppgår f. n. till ca 20 procent av självkostnaderna.

Då daghemmen f. n. till stor del utnyttjas av barn till föräldrar med svag familjeekonomi — barn till ensamma föräldrar beräknas disponera ca 40 procent av platsantalet — anser familjeberedningen, att man inte kan uppnå någon påtaglig minskning av kommunernas utgifter genom höjning av föräldraavgifterna. Vid en större utbyggnad av daghemsverksamheten kan visserligen nuvarande överrepresentation av barn till ensamstående förälder samt till föräldrar med lägre inkomster komma att minska och andra grupper barn beredas plats i större utsträckning än nu. Detta kan i sin tur medföra att kommunerna får en något större inkomst av föräldraavgifterna genom att högsta avgift erlagges för en större andel av barnen. Vidare skulle en generell höjning av avgifterna kunna vara befogad med hänsyn till pris- och löneutvecklingen. Men resultatet av sådana avgiftshöjningar torde under alla förhållanden bli av mindre betydelse ur allmän finansieringssynpunkt. Man borde därför enligt familjeberedningen nöja sig med den målsättningen för föräldraavgifterna, att de skall motsvara i genomsnitt 25 procent av daghemskostnaden. En större höjning av föräldraavgifterna skulle kunna medföra den konsekvensen att mödrarna försöker ordna tillsynen på ett billigare men ur allmän social och barnavårdande synpunkt kanske mindre lämpligt sätt. Till en del skulle väl också höga avgifter kunna förorsaka kommunerna andra kostnader i form av socialhjälp till familjer, som inte kan betala dem.

Vad tidigare sagts angående avgifter vid daghem gäller även för fritidshem.

Familjeberedningen understryker till slut starkt behovet av en uppräknings av *statsbidraget*, som kan stimulera kommunerna till nödvändiga ökade insatser för utbyggnad av institutioner för främst de förvärvsarbetande mödrarnas barn. Beredningen anför härom följande.

Med hänsyn till den betydelse, som kostnadsfrågan har för kommunernas inställning till barnstugeverksamheten, kan en utbyggnad av önskvärd omfattning knappast uppnås utan att proportionen mellan statens och kommunernas andel av kostnaderna ökar. En ökning av statsbidragen bör enligt familjeberedningens uppfattning omfatta både drift- och investeringskostnaderna. Närmast gäller detta daghems- och fritidshemsverksamheten som i konkurrensen med lekskolorna befinner sig i underläge. Detta betyder dock inte att familjeberedningen betraktar ett oförändrat stöd till

lekskoleverksamheten som något för alltid givet. En utbyggnad av lekskoleverksamheten är utan tvivel ett starkt önskemål inte minst för landsbygdens hem. Familjeberedningen kommer i fortsättningen att behandla frågan om lekskolornas utveckling.

V. Förslag till nya statsbidragsregler

På grundval av familjeberedningens i det föregående refererade undersökningar och analyser har frågan om reglerna för statens stöd till barnstugeverksamheten övervägts i socialdepartementet. I promemorian anföres i huvudsak följande.

Av familjeberedningens i det föregående redovisade undersökningar framgår, att antalet platser vid lekskolorna ökat kraftigt, medan platsantalet vid daghem och fritidshem varit praktiskt taget oförändrat sedan 1950-talets början. En av anledningarna härtill är tydligen, att det för huvudmännen — även efter den förra året beslutade höjningen av driftbidraget till daghemmen — varit väsentligt dyrare att anordna och driva daghem och fritidshem än lekskolor. Från denna synpunkt är en förstärkning av det statliga stödet till anordnande och drift av daghem och fritidshem motiverad. Vad lekskolorna beträffar synes en fortsatt utbyggnad kunna förväntas även utan den stimulans som ett vidgat statsstöd är avsett att ge. En ökad bidragsgivning bör därför koncentreras på daghem och fritidshem.

Mot det nuvarande *anordningsbidraget* har kritik riktats väsentligen i två avseenden. Dels anses bidragsbeloppet otillräckligt främst beträffande daghemmen. Dels föreligger inte någon författningssenlig rätt till bidrag, eftersom bidragsfrågan prövas i varje särskilt fall med beaktande av medeltillgången i allmänna arvsfonden. Visserligen har ännu ingen ansökan om bidrag till uppförande av barnstugor avvisats på grund av medelsbrist (för de två största städerna har som nämnts gällt särskilda förhållanden). För att ge önskad stadga åt bidragsverksamheten bör det likväl övervägas att reglera denna i författning såvitt angår daghem och fritidshem. Medel till uppförande av sådana institutioner bör därvid anvisas från ett riksstatsanslag och inte ur arvsfonden.

Det nya statsbidraget synes böra avvägas så, att det normalt täcker ungefär samma andel av byggnadskostnaderna för daghem och fritidshem som arvsfondsbidraget nu gör i fråga om lekskolorna, dvs. ca en tredjedel. Från denna utgångspunkt bör bidraget fastställas till 2 500 kr. per plats, dock högst motsvarande halva anläggningskostnaden. Bidrag bör vidare utgå till både ny- och ombyggnad av lokaler. Genom det föreslagna bidrags-

beloppet skulle stödet till daghem och fritidshem vid nybyggnad höjas till samma nivå som man genomsnittligt uppnår med statsbidragen till skollokaler inom det obligatoriska skolväsendet. Vid ombyggnad torde statsbidraget komma att täcka ca hälften av ombyggnadskostnaderna.

Bidrag med ovan angivet belopp bör också utgå till lokal som anordnas så, att den kan användas lika väl för daghem som för lekskola. På senare år har man experimenterat med kombinationslokaler, som medger en omställning från det ena till det andra användningssättet. De möjligheter detta innebär till anpassning efter behov, som kan variera inom olika årsgrupper barn, bör uppmuntras genom att det högre investeringsbidraget får omfatta även sådana för daghemsverksamhet anpassade lekskolelokaler.

Ifrågavarande bidrag bör utgå till kommun, förening eller stiftelse samt beviljas och utbetalas av socialstyrelsen. Bidraget bör utbetalas i efterskott och säkerställas med erforderliga förbindelser av mottagaren. Förskott på statsbidraget bör kunna lämnas med upp till tre fjärdedelar av det beviljade bidragsbeloppet.

De nya bidragsbestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1963.

Bidrag till anordnande av vanliga, icke kombinerbara lekskolor liksom till inventarier för barnstugor av skilda slag förutsättes få utgå som hitills av tillgängliga medel i allmänna arvsfonden.

Av familjeberedningens uträkningar framgår, att *driftkostnaderna* vid daghemmen nu kan beräknas till ca 4 700 kr. per plats och år. Motsvarande kostnader utgör vid fritidshemmen ca 2 200 kr. och vid lekskolorna ca 1 400 kr. Statsbidrag enligt nuvarande regler beräknas täcka ca 10 procent av totalkostnaderna vid daghem och fritidshem samt ca 7 procent vid lekskolor. Statsbidraget motsvarar ca 500 kr. per plats vid daghemmen, ca 350 kr. per plats vid fritidshemmen och ca 100 kr. per plats vid lekskolorna, allt för år räknat. Med frånräknande av statsbidragen och inflytande föräldraavgifter kan huvudmännens nettokostnader, räknat per plats, f. n. uppskattas till ca 3 300 kr. vid daghemmen, ca 1 600 kr. vid fritidshemmen och ca 1 000 kr. vid lekskolorna.

Driftbidraget till barnstugorna utgår f. n. i form av lönebidrag för personal, som besitter viss formell kompetens. Den ursprungliga avsikten med denna anknytning var att försäkra sig om att huvudmännen skulle anställa kvalificerad personal och inte ge avkall härpå. Önskvärdheten av att utbildad och kompetent personal tar hand om barnen i den kollektiva heldagsvården råder det emellertid allmän enighet om numera. Det anses ingå i en god daghemsstandard. Endast där knappheten på kvalificerad personal har gjort — såsom på senare år — att huvudmännen inte lyckats uppbringa arbetskraft med förskollärarytbildning, har de nöjt sig med personal som inte uppfyllt de allmänt accepterade fordringarna. Därvid har de emellertid gått miste om statsbidraget, och detta kan ha minskat deras in-

tesse att uppehålla driften vid institutionerna och kan ha motverkat en eljest önskvärd utbyggnad av dem. Det nuvarande systemet har också — särskilt vid personalbyten — medfört åtskilligt administrativt besvär.

Att man anknyter rätten till statsbidrag till en viss formell kompetens hos personalen vid den verksamhet som understödjes är ovanligt. Utvecklingen har på senare år gått i motsatt riktning; preciserade kompetensvillkor har avskaffats eller ersatts med allmänna föreskrifter om utbildning och erfarenhet. Det synes inte erforderligt att beträffande driftbidraget till barnstugor fasthålla vid anknytningen till vissa utbildningskrav, som allmänt torde respekteras.

Från dessa utgångspunkter föreslås, att i stället för den nuvarande bidragskonstruktionen införes ett driftbidrag med visst belopp för plats och år. Samtidigt bör bidragsnivån höjas vid daghem och fritidshem. Det synes rimligt, att huvudmännen — vanligen kommunerna — svarar för åtminstone hälften av driftkostnaderna. Om man såsom familjeberedningen förutsatt räknar med avgiftsinkomster motsvarande en fjärdedel av kostnaderna, skulle statsbidraget avvägas så, att det ungefärligen täcker den återstående fjärdedelen. Statsbidrag föreslås utgå vid daghem med 1 200 kr. och vid fritidshem med 500 kr. för plats och år. I jämförelse med nuvarande förhållanden innebär förslaget en höjning i fråga om daghemmen med ca 140 procent och i fråga om fritidshemmen med drygt 40 procent. Bidraget till lekskolorna föreslås utgå med 100 kr. per plats, vilket i stort sett motsvarar nuvarande bidragsnivå.

Nuvarande regler i fråga om bidragsmottagare, bidragets fastställande och utbetalning m. m., torde i huvudsak kunna bibehållas. Statsbidraget till jordbruksdaghem bör utgå enligt oförändrade grunder.

De nya statsbidragen bör tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1963.

Vid en höjning av det statliga stödet till daghem och fritidshem uppkommer frågan om någon form av statsbidrag bör införas även till den organiserade familjedaghemsverksamheten. Det får anses önskvärt, att institutionsvårdens utbyggnad inte sker på bekostnad av familjedaghemsverksamhetens. En sådan utveckling förefaller emellertid osannolik eftersom huvudmännens nettokostnader för daghem även efter den föreslagna statsbidragshöjningen torde vara påtagligt större än deras kostnader för familjedaghem. Det synes därför inte påkallat att införa statsbidrag till familjedaghemsverksamheten.

Årskostnaderna för de nya statsbidragen kan, sedan systemet varit i funktion något år, beräknas till ca 25 milj. kr., vilket är inemot 20 milj. kr. mer än f. n. Då statsbidragen delvis utbetalas i efterskott, kan kostnaderna för nästa budgetår beräknas till ca 16 milj. kr., varav närmare 5 milj. kr. avser anordningsbidrag och återstoden driftbidrag.

VI. Yttranden

Behovet att öka möjligheterna för tillsyn i daghem och fritidshem av förvärvsarbetande mödrars barn vitsordas i ett flertal yttranden. De i promemorian i detta syfte framlagda förslagen anses i stort sett väl avvägda. I några yttranden framhålles dock, att förslagen endast synes avse att hjälpa sådana förvärvsarbetande mödrar som utnyttjar daghemmen. *Tjänstemännens centralorganisation* erinrar sålunda om att många grupper förvärvsarbetande mödrar av olika skäl inte använder sig av barnstugorna. Organisationen förutsätter, att familjeberedningen i sitt fortsatta arbete även beaktar vilka åtgärder i övrigt som kan vidtagas för att underlätta de förvärvsarbetande kvinnornas situation. *Svenska arbetsgivareföreningen* anser, att även andra faktorer än barntillsynsfrågan, som kan verka återhållande på mödrars vilja att ta förvärvsarbete, bör undersökas.

Vad familjeberedningen anfört rörande behovet av förbättrad planering och samarbete mellan olika myndigheter vid barnstugornas utbyggnad har i allmänhet godtagits i remissyttrandena. I några yttranden har särskilda synpunkter och önskemål framförts.

Bostadsstyrelsen, som delar beredningens uppfattning att behovet av kollektiv barntillsyn mer än hittills bör uppmärksammas vid bebyggelseplaneringen, anser det angeläget att redan på ett tidigt stadium ett intimt samarbete etableras mellan bebyggelseplanerande och barnavårdande organ. Vederbörande kommunala organ bör också själva bevaka att behovet av barnstugor blir tillgodosett i samband med planering och projektering av nya bostadsområden. Styrelsen erinrar om att den verksamhet med upprättandet av kommunala bostadsbyggnadsprogram som i enlighet med bestämmelser härom skall påbörjas i praktiskt taget alla större och medelstora kommuner måste komma att innebära ökade möjligheter även att bedöma behovet av institutioner för barntillsyn.

Landsorganisationen och *Tjänstemännens centralorganisation* anser, att de fackliga organisationerna bör vara representerade i de lokala samarbetsorganen.

Skolöverstyrelsen uttalar, att skolstyrelserna bör medverka i planeringen av verksamheten på det lokala planet. Vidare bör även överstyrelsen beredas tillfälle att på det centrala planet ta del i samarbetsgruppens arbete. Skälet härtill är att planeringen för förskollärarytbildningen hör samman med utbyggnaden av barnstugeverksamheten, varför överstyrelsen behöver fortlöpande informationer om läget.

Familjeberedningens mål för utbyggnaden av daghem och fritidshem godtas eller lämnas utan erinran i remissyttrandena. *Sveriges förskollärares riksförbund* uttalar i detta sammanhang att nya daghem bör byggas så att de smidigt kan omvandlas till t. ex. lekskolor, fritidshem eller

lokaler för ungdomsverksamhet för att ändrade behov skall kunna mötas.

De i promemorian redovisade övervägandena om familjedaghemsvården har föranlett synpunkter och erinringar i flera yttranden.

Landsorganisationen delar familjeberedningens ståndpunkt att det vid avvägningen av en utbyggnad av daghemmen och familjedaghemmen är mest angeläget att en utbyggnad sker av daghemmen. Familjedaghemsvården är mycket instabil och svår att kontrollera. Vårdformen bör endast utgöra ett komplement för barn som av någon anledning inte kan vistas på daghem. Landsorganisationen anser, att familjedaghemsvården inte torde kunna bli konkurrenskraftig ens om statsbidrag skulle utgå.

Även *Sveriges förskollärares riksförbund* anser, att vård i familjedaghem är ett komplement till daghemsvård. Enligt förbundets mening kommer rekryteringen av familjedaghem säkert att minska i framtiden.

Arbetsmarknadsstyrelsen finner det angeläget att också resurserna för barntillsyn genom familjedaghem ökas framförallt på orter där förutsättningar för byggande av daghem saknas. Styrelsen anser, att det bör prövas om inte en kvalitativt tillfredsställande barntillsyn borde kunna åstadkommas i familjedaghem. Härför synes ökade insatser krävas från kommunernas sida för information och utbildning av kvinnor som åtar sig barntillsyn. Det bör övervägas om inte familjedaghemsvården bör stimuleras till utbyggnad genom statsbidrag. Detta synes särskilt angeläget eftersom en betydande brist på förskollärare och annan för barnstugorna utbildad personal kommer att finnas ytterligare några år framåt.

Även *Svenska stadsförbundet* och *Tjänstemännens centralorganisation* uttalar sig till förmån för statligt bidrag till familjedaghemsvården.

Svenska arbetsgivareföreningen håller för sannolikt att genom intensifierad rekrytering från barnavårdsmyndigheternas sida ett inte obetydligt tillskott av familjedaghem skulle kunna erhållas. I och med en ökande tillströmning av mödrar till arbetsmarknaden torde det bli aktuellt att i större utsträckning än hittills ta hänsyn till mer speciella önskemål rörande barn-tillsynen från förvärvsarbetande föräldrar, t. ex. tillsyn av sjuka barn och av barn till föräldrar med arbete förlagt nattetid eller till söndagar. Sådana uppgifter ligger eventuellt närmast till hands att lösa genom en ökning och differentiering av verksamheten med familjedaghem.

Vad familjeberedningen anfört i fråga om föräldrarnas avgifter har berörts i några remissyttranden.

Sveriges förskollärares riksförbund anser beredningens målsättning om avgifternas andel i kostnaderna rimlig.

Landsorganisationen ställer sig mycket tveksam till en höjning av föräldraavgifterna. Denna fråga bör utredas ytterligare, innan definitiv ställning tas. Framförallt bör undersökas vad en höjning skulle innebära för föräldrar med låga inkomster. Om en höjning i dessa fall skulle medföra

att barntillsynen ordnas på ett billigare men ur sociala synpunkter mindre lämpligt sätt, blir samhällets ökade insatser för förbättrad barntillsyn delvis förfelade.

Den föreslagna ökningen av det statliga stödet till daghem och fritidshem för att stimulera utbyggnaden tillstyrkes eller lämnas utan erinran av de flesta remissorganen. Endast *Sveriges akademikers centralorganisation* avstyrker förslaget.

I stort sett råder allmän enighet om den föreslagna bidragsnivån. I vissa yttranden anföres dock betänkligheter mot den föreslagna bidragskonstruktionen.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser det tveksamt om det föreslagna statsbidraget kommer att ge tillräcklig stimulans för den skisserade utbyggnaden. Styrelsen förutsätter, att frågan får tas upp till omprövning, om det åsyftade resultatet inte skulle nås.

Svenska landskommunernas förbund är inte övertygat om att en stimulans åstadkommen på förslaget sätt är en riktig metod för att öka den kommunala verksamheten. Resultatet kan enligt förbundet bli en mindre önskvärd snedvridning av verksamheten genom den ojämnhet varvid stimulanseffekten gör sig gällande i kommunerna. Fortgående kostnadsstegringar fördyrar verksamheten och urholkar de icke värdebeständiga bidragen. Förbundet konstaterar att inte ens en så kraftig engångshöjning av statsbidragen som nu föreslagits framstår som särskilt lockande. Oaktat dessa betänkligheter tillstyrker förbundet dock förslaget under förutsättning att det inte får som följdverkan skärpta villkor i fråga om standard o. d. på anläggning och drift av dag- och fritidshemmen.

Landsorganisationen kan inte biträda förslaget att statsbidragen fastställas till bestämda belopp. Det uppstår då en överhängande risk för att det statliga stödet minskar vid en allmän kostnadsstegring. Landsorganisationen föreslår, att statsbidraget fastställs att utgå med en viss procentsats av de nuvarande drifts- och investeringskostnaderna.

Svenska arbetsgivareföreningen anser, att man med hänsyn till föreliggande utbyggnadsplaner bör kunna räkna med att kommunerna även utan föreslagen stimulans från staten fortsätter utbyggnaden av daghemmen i ökande omfattning. För att ernå en utbyggnad av sådan omfattning, att den täcker det behov beredningen ansett kommer att finnas år 1970 torde dock viss stimulans bli erforderlig.

Storleken av anordningsbidraget till daghem och fritidshem godtas av de remissinstanser som yttrat sig däröver med undantag av *socialstyrelsen*. Styrelsen uppger, att den genomsnittliga anläggningskostnaden för en daghemsplats enligt 1962 års priser utgör 9 000 kr. Om anordningsbidraget bör täcka en tredjedel av kostnaderna bör bidraget fastställas till 3 000 kr. per plats, dock högst halva anläggningskostnaden. Styrelsen anser dock att

det bör övervägas om inte bidraget i stimulerande syfte bör uppgå till hälften av anläggningskostnaden.

Bostadsstyrelsen anser det viktigt inte endast att finansieringen underlättas genom statsbidrag utan också att alla möjligheter till förenklingar och rationaliseringar, ägnade att pressa ned anläggningskostnaderna, undersökes och utnyttjas. Styrelsen anser, att den centrala samarbetsgruppen särskilt bör uppmärksamma denna fråga. Styrelsen erinrar vidare om att statliga bostadslån kan beviljas till lokaler som har karaktären av komplement till bostäder, bl. a. barnstugor.

Sveriges förskollärares riksförbund förutsätter, att anordningen med bidrag till lekskolorna ur arvsfonden inte blir permanent. Eljest kan på längre sikt utbyggnaden av lekskolorna stagnera.

Utformningen av driftbidraget till barnstugor har godtagits eller lämnats utan erinran i flertalet remissyttranden. *Svenska stadsförbundet* uttalar sålunda, att den föreslagna bidragskonstruktionen innebär en administrativ lättnad för kommunerna och avskaffar en obehövlig kontroll över kommunala befattningshavares kompetens.

I några yttranden har dock förslaget att avskaffa kompetenskraven för viss personal väckt kritik.

Skolöverstyrelsen föreslår, att som villkor för statsbidrag bör fordras, att barnstugorna har tjänster inrättade för vilka förskollärarytbildning är ett behörighetskrav. Tidsbegränsad dispens bör kunna beviljas för personal utan sådan utbildning. Liknande synpunkter anföres av *Sveriges förskollärares riksförbund*.

Socialstyrelsen finner det för tidigt att nu släppa anknytningen till vissa utbildningskrav. Styrelsen anför bl. a. följande.

Styrelsens direkta, praktiska erfarenheter vid statsbidragsgivningen och kontakterna med kommunerna och andra huvudmän visar att enighet ingalunda råder om önskvärldheten av utbildad och kompetent personal på daghem. Tvärtom framför huvudmännen i stor utsträckning den uppfattningen, att det räcker om föreståndarinnan har föreskriven utbildning och att det för övriga anställda inte erfordras särskild utbildning.

Förslaget om en ny bidragskonstruktion, med ett bidrag med visst belopp för plats och år är rationellt ur rent bidragsteknisk synpunkt. Med hänsyn till vad ovan sagts kan emellertid en sådan konstruktion innebära allvarliga risker för en försämrad standard vid daghemmen. De förvärvsarbetande kvinnornas barn, som tas om hand för kollektiv heldagsvård, vilket i och för sig får anses innebära en viss påfrestning, skulle därvid i stor utsträckning kunna gå miste om de möjligheter, som hemarbetande mödrars barn har i lekskolorna. Den nuvarande standarden vid daghemmen är inte i något avseende sådan att den kan utsättas för risken att sänkas.

De av styrelsen uttalade farhågorna kan elimineras för så vitt man i en statsbidragskungörelse inför en bestämmelse om kompetensvillkor för föreståndarinna och visst antal övriga befattningshavare. Styrelsen är dess-

värre av den uppfattningen att det inte räcker med endast anvisningar från tillsynsmyndigheten i detta avseende. Under den nuvarande perioden med brist på förskollärare bör möjlighet finnas för tillsynsmyndigheten att lämna dispens för alla berörda tjänster i likhet med den nuvarande möjligheten att lämna dispens för föreståndarinna.

I några yttranden beröres frågan om driftbidraget till lekskolorna.

Svenska stadsförbundet vill inte motsätta sig att gällande bidragsnivå för lekskolor tills vidare bibehålles. Förbundet förutsätter dock, att familjeberedningen vid sitt fortsatta arbete beaktar att minskningen av det statliga stödet främst drabbat denna verksamhetsgren.

Sveriges förskollärares riksförbund anser, att bidraget till lekskolor med det snaraste bör ställas i paritet med bidragen till dag- och fritidshem så att man slipper riskera att lekskoleverksamheten ej bygges ut i önskvärd omfattning.

VII. Föredraganden

Med barnstugor avses daghem, fritidshem och lekskolor, dvs. barnavårdsanstalter som regelbundet tar emot barn för tillsyn under begränsad del av dygnet. Daghemmen är avsedda för barn i förskoleåldern och tillgodoser barnens behov av tillsyn och omvårdnad under den del av dagen då föräldrarna är borta från hemmet på grund av förvärvsarbete, studier eller dylikt. Fritidshemmen ger tillsyn under dagens skolfria timmar åt barn i den lägre skolåldern som eljest skulle vistas ensamma i hemmet eller på gatan. På lekskolorna tas barn i förskoleåldern emot under en kortare tid av dagen för lek och uppfostran. Vid sidan av nämnda institutioner finns s. k. familjedaghem. Härmed avses enskilda hem som åtagit sig att under dagen ge vård och tillsyn åt ett eller ett par barn.

Vid årsskiftet 1961—1962 fanns ca 9 900 godkända platser vid daghem och ca 2 500 platser vid fritidshem. Ca 40 000 barn kunde vid samma tidpunkt beredas plats vid lekskolor. Antalet platser i daghem och fritidshem har praktiskt taget varit oförändrat sedan 1954, medan platstillgången i lekskolor ökat kraftigt. Antalet platser i av barnavårdsnämnd godkända familjedaghem har under nämnda tid stigit från ca 1 800 till ca 5 000.

Under senare år har den starkt ökade yrkesverksamheten bland mödrar gjort, att frågan om barntillsynen tilldragit sig ett allt större intresse. 1962 års riksdag begärde, att frågan om omfattningen och utformningen av statens stöd till barnstugor och liknande ändamål skulle bli föremål för skyndsamt utredning. Härvid borde man även så långt möjligt söka bedöma det framtida behovet av daghemsplatser.

Familjeberedningen, som tillsatts för att kartlägga och analysera olika

problem i anknytning till samhällets service för barnfamiljerna m. m., har som sin första uppgift behandlat frågan om det statliga stödet till barnstugorna och därmed sammanhängande problem. I en promemoria har beredningen redovisat relevanta delar av de undersökningar, som är av betydelse för de av riksdagen angivna frågeställningarna. I anslutning till familjeberedningens material och överväganden har sedan förslag till nya statsbidragsregler utarbetats.

Familjeberedningen har sökt bedöma platsbehovet vid daghemmen. Av beredningens undersökningar framgår, att det finns avsevärda vänteköer till befintliga daghemsplatser. Det aktuella behovet av heldagstillsyn på orter, som redan har daghem, uppskattas till ca 5 200. Därtill kommer ett latent behov. Arbetsmarknadsutvecklingen tyder på en ökad yrkesverksamhet bland kvinnor med barn i förskoleåldern. Tendensen härtill har varit stadig och entydig under 1950-talet, och ingenting talar för någon ändring härvidlag hos nya årsklasser. Från dessa utgångspunkter har beredningen beräknat platsbehovet vid daghemmen fram till 1970 till 20 000 platser, dvs. dubbelt mot nuvarande platstillgång. Även i fråga om fritidshemmen har beredningen räknat med en fördubbling av platsantalet, dvs. från ca 2 500 till 5 000.

Familjeberedningens målsättning beträffande utbyggnaden av daghemmen och fritidshemmen har i stort sett godtagits vid remissbehandlingen av promemorian. För egen del anser jag en utbyggnad av den föreslagna omfattningen nödvändig med hänsyn till det platsbehov som nu föreligger och som kan väntas de närmaste åren till följd av utvecklingen på arbetsmarknaden. De utbyggnadsplaner, som enligt familjeberedningens undersökningar föreligger i kommunerna, är inte på långt när tillräckliga för att möta behovet. Särskilda åtgärder är därför nödvändiga för att stimulera kommunerna till en snabbare och mer omfattande utbyggnad av dag- och fritidshem. I detta syfte bör statens stöd till anordnande och drift av dessa institutioner kraftigt ökas. Jag återkommer i det följande närmare till denna fråga.

I några remissyttranden har framhållits såsom önskvärt, att en ökning av resurserna för barntillsyn genom familjedaghem stimuleras genom statsbidrag men också genom information och utbildning av kvinnor som åtar sig barntillsyn. Med hänsyn till vad som framkommit vid familjeberedningens vänteköundersökning om mödrarnas önskemål ifråga om barntillsynen — hälften av sökandena avvisar placering i familjedaghem eller anser sådan placering som ett sämre alternativ än daghemsvård — samt till svårigheterna att i någon större omfattning öka rekryteringen av familjedaghem av tillfredsställande kvalitet, är det enligt min mening realistiskt att såsom familjeberedningen gjort räkna med att behovet av heldagstill-

syn i första hand måste mötas med en kraftig utbyggnad av institutionsvården. Detta utesluter inte att energiska ansträngningar bör göras att utvidga familjedaghemmens antal och höja deras kvalitet genom information och utbildning. Det bör få ankomma på kommunerna och arbetsmarknadsmyndigheterna och de i det följande nämnda lokala samarbetsorganen att verka för detta. Ett införande av statsbidrag till familjedaghemsvärksamheten kan jag på dessa grunder och av de i promemorian angivna övriga skälen inte förorda.

För att åstadkomma den utbyggnad av dag- och fritidshem, som här har uppställts som mål, är det såsom familjeberedningen påpekat nödvändigt att även planeringsverksamheten på området effektiviseras. Med tillfredsställelse noterar jag att de tre närmast berörda ämbetsverken — socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen — inlett samarbete i detta syfte. Med anledning av vad skolöverstyrelsen anfört i sitt remissutlåtande bör det övervägas att knyta också detta ämbetsverk till den centrala planeringsverksamheten. Vad den lokala planeringen beträffar bör de av Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation anförda önskemålen om representation för de fackliga organisationerna i lokala samarbetsorgan lämpligen kunna tillgodoses genom initiativ av berörda kommuner. Med anledning av vad bostadsstyrelsen anfört vill jag understryka det önskvärda i att behovet av institutioner för barntillsyn ägnas särskild uppmärksamhet vid upprättandet av kommunala bostadsbyggnadsprogram.

Mot familjeberedningens rekommendationer rörande föräldraavgifterna har Landsorganisationen framfört vissa invändningar. Organisationen ställer sig sålunda tveksam till en höjning av avgifterna. Jag vill med anledning härav framhålla, att avsikten inte är att centralt fastställa avgifternas storlek. Denna angelägenhet bör liksom hittills ankomma på kommunerna. Avgifterna är redan starkt differentierade efter betalningsförmågan. I den mån kommunerna finner en ökad avgiftsfinansiering påkallad utgår jag från att det större avgiftsuttaget sker från ekonomiskt bättre ställda familjer.

I det föregående har jag förordat, att statens stöd till anordnandet av daghem och fritidshem bör kraftigt uppräknas för att stimulera till en önskvärd utbyggnad. En sådan uppräkning är också motiverad av den anledningen att det — såsom framgår av familjeberedningens undersökningar — är väsentligt dyrare för huvudmännen att med nuvarande statsbidragsregler anordna och driva daghem och fritidshem än lekskolor. Då en fortsatt utbyggnad av lekskolorna kan påräknas även utan ökat statsbidrag och då lekskolornas jämförelsevis höga expansionstakt redan nu beskär möjligheterna för daghemmen och fritidshemmen att disponera över en skälig

andel av de personalresurser, som står till buds, talar starka skäl för att i enlighet med förslaget i promemorian koncentrera den ökade bidragsgivningen på barnstugor av de senare slagen. Denna ståndpunkt har i stort sett godtagits vid remissbehandlingen. Även den föreslagna bidragsnivån, som i huvudsak accepterats eller lämnats utan erinran i yttrandena, bör godtagas.

Driftbidraget till barnstugorna utgår f. n. i form av lönebidrag för personal, som besitter viss formell kompetens. I promemorian föreslås i stället ett driftbidrag med visst belopp för plats och år och utan anknytning till visst kompetensvillkor. Detta förslag har godtagits eller lämnats utan erinran i flertalet remissyttranden. Dock har vissa invändningar gjorts av socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och Sveriges forskollärares riksförbund. Socialstyrelsen anser det för tidigt att släppa den nuvarande anknytningen. I likhet med skolöverstyrelsen förordar styrelsen, att bestämmelser om kompetensvillkor införes som statsbidragsvillkor men att en dispensmöjlighet skall finnas under nuvarande brist på forskollärare.

Enligt min mening finns inte tillräckliga skäl att uppställa ett dylikt statsbidragsvillkor. I stadgan för barnavårdsanstalter finns allmänna bestämmelser om personal och deras utbildning m. m. Dessa bestämmelser avser också personalen vid barnstugorna. Det synes inte lämpligt att vid sidan härom uppställa ytterligare kompetensvillkor. Att utbildad och kompetent personal bör handha heldagsvården på barnstugorna är numera ett kriterium på god standard, som kommunerna säkerligen inte vill ge avkall på, såvitt bara sådan arbetskraft går att uppbringa. När socialstyrelsen hävdar statsmakternas intentioner genom anvisningar som understryker, att personalen bör vara kvalificerad, torde detta vara tillräckligt för att hindra en försämring av standarden vid daghemmen.

Beträffande statsbidragens belopp och statsbidragsvillkoren tillstyrker jag de i promemorian framlagda förslagen.

Jag förordar alltså, att bidrag till anordnande av daghem och fritidshem skall utgå med 2 500 kr. per plats, dock högst med belopp motsvarande halva byggnadskostnaden. Bidrag bör utgå till både ny- och ombyggnad av lokaler.

Också till lokal som anordnas så, att den kan användas lika väl för daghem som för lekskola, bör bidrag — räknat på platsantalet vid daghemsanvändning — utgå med nyss angivet belopp.

Bidrag bör utgå till kommun, förening eller stiftelse samt beviljas och utbetalas av socialstyrelsen. Bidraget bör utbetalas i efterskott och säkerställas med erforderliga förbindelser av mottagaren. Förskott på statsbidraget bör dock kunna lämnas med upp till tre fjärdedelar av det beviljade bidragsbeloppet.

Bidrag till anordnande av vanliga, icke kombinerbara lekskolor liksom

till inventarier för barnstugor bör såsom förutsättes i promemorian även i fortsättningen utgå av tillgängliga medel i allmänna arvsfonden.

Bidraget till driften av daghem och fritidshem bör såsom föreslagits avvägas så, att det motsvarar ungefär en fjärdedel av nuvarande genomsnittliga driftkostnader. Jag föreslår, att driftbidraget för daghem bestämmes till 1 200 kr. och för fritidshem till 500 kr. per plats och år. Bidraget till lekskolorna föreslås utgå med 100 kr. per plats, vilket i stort sett motsvarar nuvarande bidragsnivå.

I enlighet med vad jag tidigare anfört bör några bestämmelser om viss formell kompetens för personal vid barnstugor inte meddelas i de nya statsbidragsreglerna. I övrigt torde nuvarande regler om bidragsmottagare, bidragets fastställande och utbetalningar m. m. i huvudsak kunna bibehållas. Statsbidraget till jordbruksdaghem bör utgå enligt nu tillämpade grunder.

De nya statsbidragen bör tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1963.

Årskostnaden för de nya statsbidragen kan, sedan systemet varit i funktion något år, beräknas till ca 25 milj. kr., vilket är inemot 20 milj. kr. mer än f. n.

Den planerade utbyggnaden av barnstugorna kommer under de närmaste åren att försvåras av brist på förskollärare. Förslag till en inte oväsentlig utvidgning av förskollärarytbildningen torde emellertid inom kort komma att föreläggas riksdagen. En ökning av antalet förskollärare kan därmed väntas om några år.

Då statsbidraget delvis utbetalas i efterskott beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 5 milj. kr. i anordningsbidrag och 11 milj. kr. i driftbidrag eller totalt 16 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna de av mig förordade reglerna för bidrag till anordnande och drift av barnstugor;
- b) till *Bidrag till anordnande av barnstugor* för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.;
- c) till *Bidrag till driften av barnstugor* för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ingemar Lindberg